

Johdanto

Opetushallituksen rahoittama kolmen normaalikoulun Ytimessä-hanke alkoi elokuussa 2018 ja loppuu keväällä 2020. Hankkeeseen ovat osallistuneet Turun yliopiston Rauman normaalikoulu ja Turun normaalikoulu sekä Itä-Suomen yliopiston Joensuun normaalikoulu.

Kaikissa hankkeessa mukana olleissa normaalikouluissa on ollut hankekoordinaattori ja kehittäjäopettajia. Jokaisella koululla on ollut erilaisia painotuksia kouluissa tehdyissä kokeiluissa. Joensuun normaalikoulussa on otettu kehittämiskohteeksi yhteistyö paikallisten kirjailijoiden ja uimaseuran kanssa. Turun normaalikoulun kokeilutoiminnassa on otettu huomioon koulun oppilaiden monikulttuurinen tausta. Raumalla hankkeeseen on kuulunut ohjausryhmä, joka suunnitteli tulevan toiminnan sisältöjä ja kutsui eri tahojen asiantuntijoita ryhmän paikallisiin kokouksiin. Myös paikalliset urheilu- ja harrasteseurat tekivät hienoa yhteistyötä koulun kanssa.

Ytimessä-hankkeen promoottorina on toiminut Juli-Anna Aerila. Hän on vaikuttanut myös asiantuntijana hankkeessa ja ideoinut tieteellisiä näkökulmia eri artikkeleihin yhdessä Merja Kauppinen kanssa. Juli-Anna on myös kiertänyt tapaamassa kaikkia kehittäjäopettajia eri paikkakunnilla ja kannustanut kokeilemaan uusia toimintatapoja.

Pääpaino hankkeessa on ollut kirjan merkityksen monimuotoisuuden painottamisessa oppimisessa: kirja kaiken oppimisen keskiöön eri oppiaineissa ja erilaisilla menetelmillä opittaessa. Takanamme on merkityksellinen tutkimus- ja kokeiluperiodi eri-ikäisten oppilaiden ja erilaisista harrastuksista koostuvien yhteisöjen kanssa.

Ytimessä-kirjaan on koottu kolmen normaalikoulun hankeaikana toteutettuja hyviä käytänteitä, yhteistyössä eri toimijoiden kanssa tapahtuneita lukemisen kokeiluja sekä tieteellisen tutkimuksen artikkeleita.

Ensimmäisessä luvussa artikkelien tekstit kuvaavat lukevien yhteisöjen merkitystä lukemiseen kannustamisessa. Luvussa on esitelty myös sosiaalisen median tarjoamia erilaisia mahdollisuuksia kirjallisuuden esille tuomiseksi, kuten Booktube. Ytimessä-kirjan lukujen lopuissa on esitelty lyhyitä erilaisiin kirjakokeiluihin opastavia ohjeita. Toivottavasti lukijoissa löytyy ennakkoluulotonta kokeilumieltä kirjan antamien ideoiden pohjalta.

Toinen luku kuvaa Ytimessä-hankkeen aikana eri puolilla Suomea sijaitsevissa normaalikouluissa toteutettuja kirjallisuuden kokeiluja. Pääpainona näissä on ollut saada lukeminen näkyväksi, koko koulun yhteiseksi tavaksi. Erilaiset menetelmät kirjavinkkauksista pakohuonepeleihin sekä draaman käytön mahdollisuudet kirjallisuuden opetuksessa ovat luoneet kouluihin uusia käytänteitä kirjan merkityksen vahvistamiseen.

Perheiden mukanaolo Ytimessä-hankkeessa tuli konkreettiseksi iltasatukirjahylly-kokeilun muodossa. Alkuopetusikäiset oppilaat saivat valita kirjallisuutta päivittäin kotona luettavaksi. Kokeilusta saatu palaute oli kannustavaa ja myönteistä, ja ideointia uusien lukutapojen löytymiseksi lapsiperheitten arkeen jatketaan.

Kirjastojen ja eri harrasteryhmien mahdollisuudet lukemisen innostamiseen ovat pääsisältöinä kirjan kolmannessa luvussa. Koulukirjastojen rooli kirjallisuuskeskeisessä koulutoiminnassa

osoittautui keskeiseksi. Koulukirjastonhoitajien apu esimerkiksi aineistohankintojen osalta on ollut korvaamatonta. Paikallisten urheiluseurojen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö lasten ja nuorten kanssa saa aikaan uusia innostavia kirjallisuuskokemuksia. Lukeminen vaikkapa uudessa ei ole este, jos on löytynyt kouvuttavaa luettavaa. Lukukerhot ja erilaiset kirjallisuustapahtumat kouluissa ja kirjastoissa ovat olleet tärkeitä lukuharrastukseen innoittajia.

Kirjan neljännessä luvussa verrataan lukuharrastusta jokamiehen oikeuksiin. Lukemisen oikeudet eri puolilla maailmaa oleville eri-ikäisille on nostettava huomion kohteeksi. Sujuva lukutaito ja luetun ymmärtäminen ovat merkityksellisiä syrjäytymisen estämiseksi. Sen vuoksi on tärkeää luoda erilaisia tapoja tutustua kirjoihin ja kirjallisuuteen, jotta jokainen löytäisi oman tapansa lukea kirjoja ja kokea myönteisiä elämyksiä ja voisi kokea pärjäävänsä itse asioihin ja tilanteisiin vaikuttavana.

Viimeinen Ytimessä-kirjan luku käsittelee tieteellisesti tutkittua tietoa yläkouluikäisten oppilaiden lukutaidosta. Tutkimus on tehty viime keväänä, joten se antaa tuoreen kuvan nykyhetkestä yläkoululaisten lukemisen taidoista.

Opettajille suunnatun kyselyn mukaan merkittävimmäksi tekijäksi hankkeessa koettiin lukemisen nostaminen elintärkeäksi kansalaistaidoksi. Lukemisen merkitys haluttiin saada koko kouluyhteisön näkyville. Yhtenä toteutustapana oli esimerkiksi paikallisten urheiluseurojen edustajien osallistuminen eri hankepaikkakunnilla tapahtumiin, joissa oli monipuolisesti ”kirja keskiössä” ja ”lukeminen luopissa”. Kehittäjäopettajat odottivat Ytimessä-hankkeelta uusia ideoita käsitellä kirjallisuutta ja innostaa oppilaita lukemisen nautintoon.

Kouluissa järjestetyt erilaiset tapahtumat, kirjailijavierailijat sekä koko koulun aktivointi lukemaan ovat olleet nostamassa kirjan merkitystä oppilaan oppimisessa ja pyrkineet vastaamaan hankeodotuksiin. Äänikirjat ovat olleet koulujen kokeilussa mukana aktivoimassa lukukokemusta myönteiseksi erilaisilla ja eri-ikäisillä oppijoilla.

Kirjan suosio ja käyttö monipuolisesti opetuksessa ja oppimisessa ei tämän hankkeen pohjalta saaduissa kokemuksissa näytä laantumisen merkkejä. Tulevaisuuden skenaarioissa voivat lukupaikat ja -tilanteet olla nykyistä monipuolisempia ja kirjan tarjoama lukukokemus voi olla jokaiselle yksilölle ainutlaatuinen. Silloin kun lukemisen lumo vaikuttaa, ollaan kirjan ytimessä.

Tiivistäen voidaan Ytimessä-hankkeesta todeta, että sen aikana ovat oppikirjat ja kirjallisuus olleet monipuolisesti, idearikkaasti ja korostetusti esillä lukuisten oppilaiden elämässä ja luokkien toiminnassa. On syytä olettaa, että tämänkaltainen intensiivinen jakso jättää pysyviä jälkiä oppilaiden lukemisen harrastukseen ja vaikuttaa myös tulevaisuudessa heidän asenteisiinsa lukemiseen.

Eeva-Maija Niinistö